

NOVA
SECCIÓ
EVIDÈNCIES

GUIX

Elements d'Acció Educativa 481

Trajectòries personals
d'aprenentatge

Llicència a MOISES ESTEBAN GUITART

Estructures d'aprenentatge entre docents | Entrevista a Daniel Innerarity | Allà on viuen... les aventures | Ja ho deia... Rosa Sensat | Activisme climàtic | Integrant aprenentatges STEM | Ponts escola-família | Cuída't: Nous reptes, noves oportunitats | D. Duran, M. Corcelles i E. Miquel | C. Elorza i F. Luna | J. Centelles | Joan Turu

La subscripció anual inclou 10 revistes i 1 Dossier Graó (en paper i en digital) i accés al fons històric.

Edita:

Una publicació de l'Institut de Recursos i Investigació per a la Formació, SL

Redacció

C/ Hurtado, 29. 08022 Barcelona
Tel.: 934 080 455
editorial@grao.com

Direcció

Raül Manzano

Consell de Direcció

President: Francesc Imbernon
Gregori Casamayor, Rosa M. Guitart,
Artur Parcerisa, Antoni Zabala

Consell de Redacció

Roser Boix, Birginia Pozo,
Mar Romera, Francisco Sanz

Secretària de Redacció

Sara Cardona

Tècniques editorials

Anna Coll-Vinent, Anna Martínez Roca,
Alexandra Pérez Vallejo

Maquetistes

Belén Muñoz, Vinyet Ramírez

Coordinadora de Producció

Maria Tortajada

President

Antoni Zabala

Director general

Mario Juárez

Director financer

Julia Jené

Director comercial

Xavier Martínez

Directora de Serveis Educatius i Formació

Gemma Iglesias

Directora d'Edicions

Cinta Vidal

Directora de l'Àrea de Revistes i de Producció

Glòria Puig

Consell assessor

- Andalusia: Juan Jesús Domínguez Romero, Alberto López, Antonio A. Márquez Ordóñez
- Aragó: Coral Elizondo, Rosa Taberner
- Astúries: Lucía Gutiérrez García, Juan Carlos San Pedro Veleido.
- Balears: Xisca Allés, Iñaki Monje
- Cantàbria: José Manuel Osoro Sierra
- Castella La Manxa: Alejandro Dolz García, Sixto González Villora, Juan Carlos Pastor Vicedo
- Castella-Lleó: Andrea Giráldez
- Catalunya: Pep Alsina, Montse Batiste, Marta Carranza, Jaume Centelles, Joan Domènech, Pep Duaigües, Francesc Xavier Hernández, Miquel Payaró, Josep M. Rodés, Lluís Segarra, Josep Serentill, Cinta Vidal, Montserrat Vilà
- Comunitat de Madrid: María José Fernández Díaz, Marcos González Notario, Jesús Manso, Vanesa Mendoza, Pedro Uruñuela
- Comunitat Valenciana: Carlos Colom, Ricard Huerta, Immaculada López
- Galícia: M. Montserrat Castro Rodríguez,

Patricia Galán, Alicia Nimo,

Camino Pereiro González

- Múrcia: José Blas García
- País Basc: Urtza Garay Ruiz, Ainhoa Baraiaetxaburu Zarandona

Coordinació de seccions

- Retrat: Rosa Forner Calpe
rosa.forner78@hotmail.com
- Lideratge educatiu: Antonio Bolivar Botia
abolivar@ugr.es
- Acció comunitària: Jesús Rodríguez Rodríguez
jesus.rodriguez.rodriguez@usc.es
- Aprenentatge servei: Josep M. Puig Rovira
center@aprenentatgeservei.cat
- Ja ho deia...: Enric Prats Gil, Jordi Garcia Farrero
grepps.ub@gmail.com
- Activisme climàtic: Teresa Franquesa Codinach
3afranquesa@gmail.com
Marta Vilar Recasens mvilarr@bcn.cat
- TIC-TAC: Juan Expósito juexbautista@gmail.com
- STEM/STEAM: Antonio Quesada Armenteros
antquesa@ujaen.es, Ana María Abril Gallego
amabril@ujaen.es i Marta Romero Ariza
rmromero@ujaen.es
- Ponts escola-família: Equip ERIFE.
Universitat Autònoma de Barcelona
<https://grupsderecerca.uab.cat/erife/>
- Cuida't: Equip Cuidem-nos
cnoto@xtec.cat
- Recomanacions de Bibliomèdia: Lluís Baella
lluis.baella@escolapia.cat
- Trobades i convocatòries: Esperanza Moreno
emoreno@grao.com
- Milena en qüestió: Joan Turu
joanturu@hotmail.com

Administració i subscripcions

C/ Hurtado, 29. 08022 Barcelona
Tel.: 934 080 464 / Fax: 933 524 337
revista@grao.com

Consulteu els articles d'aquesta revista i dels números anteriors a: <http://guix.grao.com>

Publicitat

Mireia Pujol

Tel.: 934 080 464 / publi@grao.com

Impressió

Imprimeix, SL

D.L.: B-29863/77

ISSN (edició impresa): 0213-8581

ISSN (edició electrònica): 2014-4598

Disseny

Maria Tortajada Carenys

Tots els drets queden reservats i és prohibida la reproducció o la còpia de la totalitat o una part de les pàgines d'aquesta publicació a través de qualsevol mitjà mecànic, químic, fotogràfic o electrònic, així com el registre o la transmissió d'aquesta per a ús públic o privat, sense l'autorització prèvia per escrit de l'editor de la revista. Si necessita fotocopiar o escanejar fragments d'algun article, adreça a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos. www.cedro.org).

Guix s'inclou en els catàlegs, directoris i bases de dades següents: CARHUS, CINDOC (ISOC), DIALNET, DICE, IN-RECS, Latindex, REDINED i RESH.

GUIX. ELEMENTS D'ACCIÓ EDUCATIVA no fa necessàriament seves les opinions ni els criteris exposats en les diferents col·laboracions.

Guix és una publicació membre de l'APPEC.

En col·laboració:

Generalitat de Catalunya
Departament
de la Presidència

[AGENDA 21 BCN]

WE SUPPORT

EDITORIAL

- 5 La transferibilitat de les evidències a la pràctica educativa

EN VEU ALTA

- 7 Tant de bo que lluitem pels nostres somnis
Coral Elizondo Carmona

RETRAT

- 9 Aiala Urcelay: «El que el Colectivo Lisarco mostra als escenaris o a les aules són persones i professionals artístics, sense distincions»
Rosa Forner Calpe

A FONS...: TRAJECTÒRIES PERSONALS D'APRENENTATGE. QUÈ SÓN I COM ES PODEN INCORPORAR A LA PRÀCTICA EDUCATIVA

- 10 Trajectòries personals d'aprenentatge: Què són i com es poden incorporar a la pràctica educativa
Moisès Esteban-Guitart
- 15 Itineraris personalitzats
Anna Comas Arbós, Esther Parull Pio
- 21 Disseny d'itineraris d'aprenentatge a través de les càpsules
Alba Castellort Valls, Esther González de Vicente
- 27 *School city*. Al col·le aprenem a moure'ns per la ciutat
Francisco Javier Rubio Jiménez, Mariana Solari Maccabelli

- 33 Fons de coneixement
Carme Güell Serra, Elisabet Parella Mir, Anna Pilar Hortal Moreno, Isabel Vilagran Colprim

REFLEXIÓ

- 39 Estructures d'aprenentatge col·laboratiu entre docents. Oportunitats de desenvolupament professional docent en el dia a dia
David Duran, Mariona Corcelles, Ester Miquel

EN LA PRÀCTICA

- 45 Nous reptes, noves oportunitats
Equip docent de les escoles Alfred Mata i Salipota i Inspecció de zona

ENTREVISTA

- 50 Daniel Innerarity: «Aprendre és gestionar el desconeixement»
Francisco Luna, Cristina Elorza

FINESTRA OBERTA

- 55 **Lectura/escriptura:** Allà on viuen... les aventures: L'escola a la literatura infantil
Jaume Centelles Pastor

BLOC

- 62 **Ja ho deia...:** Els principis pedagògics abans que les fórmules i les receptes
Joan Soler Mata
- 63 **Evidències:** Aprenentatge social i emocional
David Bueno Torrens, Rosa Miralles Pascual
- 65 **Activisme climàtic:** Alerta, mosquits! El canvi climàtic augmenta el risc de transmissió de malalties greus
Teresa Franquesa Codinach, Marta Vilar Recasens, Maribel de la Cerda
- 67 **TIC-TAC:** eXeLearning per crear recursos educatius oberts
Florinda María Alonso Peralo
- 69 **STEM/STEAM:** Integrant aprenentatges STEM i programació de robots a primària
Ileana M.ª Greca
- 71 **Ponts escola-família:** CervetECO: reciclar no és moda, és educació en valors
Núria Murillo, Vanesa Monje
- 73 **Cuida't:** Reptes nous, incerteses renovades. Respostes saludables
Equip Cuidem-nos
- 74 **Recull:** Recomanacions de Bibliomèdia. Hem llegit. Utopedia: La comunitat dels llibres. Trobades
- 77 **Milena en qüestió:** Joan Turu

Els articles estan classificats per nivells que s'identifiquen de la manera següent

P Educació primària
CI Cicle inicial

CM Cicle mitjà
CS Cicle superior

A FONTS...

Trajectòries personals d'aprenentatge Què són i com es poden incorporar a la pràctica educativa

Moisés Esteban-Guitart

Llicència a MOISES ESTEBAN-GUITART

Les situacions d'aprenentatge són múltiples i variades i tenen lloc *al llarg* de tota la vida. A partir de la participació en diferents activitats socioculturals i educatives adquirim competències, valors, sabers (experiències significatives d'aprenentatge). L'objectiu d'aquest article és descriure la noció de *trajectòria personal d'aprenentatge* en el context escolar i en tant que objecte i focus de l'actuació educativa.

PARAULES CLAU

- personalització
- trajectòria
- aprenentatge
- sentit
- interessos
- currículum

La Naima acaba de complir els 15 anys i és una apassionada dels ordinadors i les tecnologies socials i digitals. De fet, té competències en programació, disseny de pàgines web, producció de vídeos digitals, publicació i difusió de continguts a les xarxes i disseny de bases de dades. Habilitats que mostra especialment en el seu canal de YouTube, on comparteix continguts, experiments i reportatges de creació pròpia sobre els robots i la intel·ligència artificial.

Quan se li pregunta com ha adquirit aquests sabers i aquestes destreses, la Naima és incapaç d'identificar un sol espai, experiència o moment en què els hagi après. Diu que el seu interès va néixer d'una afició del seu germà gran al voltant dels videojocs, així com de les classes de tecnologia de l'escola i d'un treball basat en projectes que va realitzar a l'institut sobre la creació d'una pròtesi per facilitar la psicomotricitat fina.

Això no obstant, reconeix que s'ha passat moltes hores mirant vídeos, treballant amb grups a les xarxes, investigant, provant i aprenent, per exemple, a fer pàgines web. També comparteix la passió amb una amiga del barri amb qui sol anar a un centre comunitari de creació digital i a la biblioteca, on han organitzat, conjuntament amb l'Ajuntament, tallers gratuïts de creació i difusió digital de continguts. Té clar, tot i que acaba de fer 15 anys, que li agradaria anar a la universitat. Li crida molt l'atenció un grau d'enginyeria informàtica que va conèixer en unes jornades de formació acadèmica i professional.

El cas de la Naima il·lustra, com a mínim, dues coses damunt les quals m'agradaria incidir especialment. En primer lloc, la importància de l'interès, el sentit i el valor personal per sostenir una activitat, en aquest cas la programació informàtica, a partir de transitar per diferents activitats, contextos, així com d'utilitzar diferents recursos i oportunitats socials, educatives i comunitàries. D'altra banda, en segon lloc, el desplegament i l'enriquiment d'aquest interès transcendeix les fronteres i els espais escolars,

ampliant-se, complementant-se a partir del grup d'iguals, les tecnologies socials i digitals o els recursos col·lectius, com ara una biblioteca o un centre comunitari.

En definitiva, la Naima il·lustra una particular trajectòria personal d'aprenentatge, rica i habilitadora, vinculada a la fluència tecnològica. Una trajectòria que requereix determinades condicions personals (interès, passió, projecte); socials (ajuda, suport, col·laboració); pedagògi-

ques (ensenyança), i materials (accés a recursos i oportunitats de qualitat) per sostenir-se i, de fet, desenvolupar-se i materialitzar-se.

QUÈ VOLEM DIR AMB LA NOCIÓ DE TRAJECTÒRIA PERSONAL D'APRENTATGE?

Una trajectòria personal d'aprenentatge no es refereix a la mera acumulació de certificats, cursos, credencials, ni a la suposada unió entre un inici i un final, ni a un camí en solitari (Engel i Membrive, 2018). Es tracta d'una vinculació d'experiències d'aprenentatge (vivències, sabers, competències) que són el resultat del trànsit i la participació en diferents activitats i pràctiques

Una trajectòria personal d'aprenentatge requereix determinades condicions personals, socials, pedagògiques i materials per sostenir-se i, de fet, desenvolupar-se i materialitzar-se

L'escola apareix com el context fonamental per identificar, reconèixer, legitimat, promoure i enriquir trajectòries personals d'aprenentatge

pació activa en diferents contextos, activitats i pràctiques socioculturals a partir d'un determinat interès, objectiu o projecte(s) personal(s) de vida, la qual cosa es tradueix en un procés sostingut de construcció identitària, a la vegada promogut, mantingut i reconegut per condicions socials i materials. (Esteban-Guitart, 2021, p. 499)

socials, culturals, artístiques, comunitàries i educatives.

En el cas de la Naima presentat anteriorment, el seu interès, la seva passió, alimenten l'aprofitament de diferents recursos, serveis i oportunitats educatives, en aquest cas vinculades a la fluència tecnològica, la robòtica i la intel·ligència artificial. La trajectòria, per tant, inclou les necessitats, els interessos, els objectius, les decisions i els projectes i les actuacions de

l'aprenent, però també les ajudes i els suports socials, pedagògics i comunitaris, així com els recursos, els serveis, els contextos, les entitats i, en definitiva, les oportunitats educatives disponibles en el territori.

En aquest sentit, podem definir la noció de trajectòria personal d'aprenentatge de la manera següent:

Un procés d'interrelació d'experiències significatives d'aprenentatge resultat de la partici-

L'escola apareix com el context fonamental per identificar, reconèixer, legitimat, promoure i enriquir trajectòries personals d'aprenentatge. El vincle entre interessos i oportunitats educatives no sempre és fluid, ni fàcil, tampoc la connexió d'experiències d'aprenentatge, ni la identificació, la creació i el desenvolupament d'interessos, objectius i projectes d'aprenentatge. Es requereixen espais i temps per pensar, reflexionar i dialogar, així com acompanyament a través de recursos i processos pedagògics.

Afortunadament, disposem d'experiències inspiradores, de mitjans i estratègies diferents, per facilitar processos d'aprenentatge amb sentit i valor personal i social (Coll, Esteban-Guitart, Iglesias, 2021). De fet, aquest número monogràfic n'és un bon testimoni.

Es tracta d'una vinculació d'experiències d'aprenentatge (vivències, sabers, competències) que són el resultat del trànsit i la participació en diferents activitats i pràctiques socials, culturals, artístiques, comunitàries i educatives

TRAJECTÒRIES PERSONALS D'APRENENTATGE RIQUES I HABILITADORES. COM PODEM PROMOURE-LES DES DE L'ESCOLA?

Les experiències incloses en aquest número monogràfic permeten il·lustrar com es poden promoure trajectòries personals d'aprenentatge en el context educatiu escolar. De fet, a partir d'aquestes trajectòries podem suggerir tres consideracions que a la vegada es converteixen en recomanacions que cal tenir en compte per a la pràctica pedagògica, amb la finalitat d'afavorir processos d'aprenentatge amb sentit i valor personal i social.

- En primer lloc, és important **identificar** i partir de les motivacions, de les capacitats, de les decisions i de les experiències d'aprenentatge de l'alumnat, més enllà d'on s'hagin originat. Això suposa afirmar que tots els nois i noies són competents, encara que els seus sabers i les seves habilitats siguin diferents i estiguin en sintonia amb les passions i els interessos que senten i amb les activitats que realitzen. També suposa articular temps i espais educatius, i per tant implicar-hi uns altres actors socials i comunitaris que tinguin influència en la formació

És important identificar i partir de les motivacions, de les capacitats, de les decisions i de les experiències d'aprenentatge de l'alumnat, més enllà d'on s'hagin originat

Cal reorientar el focus de l'actuació educativa, la seva unitat d'anàlisi i el propòsit que persegueix. «Desencapsular l'aprenentatge», és a dir, passar dels aprenentatges i de les competències escolars, en sentit homogeni i homogeneïtzador, a les trajectòries personals d'aprenentatge, articulant temps, espais i agents socials, educatius i comunitaris

de trajectòries personals d'aprenentatge (Esteban-Guitart, 2021). L'espai de tutories constitueix una oportunitat per identificar, conèixer, treballar i reflexionar sobre els interessos, les motivacions, les capacitats i la connexió d'experiències d'aprenentatge; així com incorporar-hi, a través de tutories multiprofessionals o tutories enriquides, uns altres agents socials, educatius i comunitaris, per exemple: la família o persones responsables tutores d'activitats del lleure.

- En segon lloc, **diversificar i enriquir el currículum**. Això vol dir oferir diferents activitats, objectius i oportunitats curriculars per tal que l'aprenent, a partir de plans personals d'aprenentatge, pugui desenvolupar trajectòries personalitzades i diversificades en funció de les motivacions, els interessos, les necessitats, les decisions i els objectius d'aprenentatge que mostri. Vol dir també reconèixer, d'alguna manera certificar i incorporar, el mal anomenat *temps no lectiu* o *activitats extraescolars*, incorporant-ho tot plegat en un mateix projecte i pla educatiu.
- Finalment, en tercer lloc, **cal reorientar el focus de l'actuació educativa**, la seva unitat

d'anàlisi i el propòsit que persegueix. «Desencapsular l'aprenentatge», és a dir, passar dels aprenentatges i de les competències escolars, en sentit homogeni i homogeneïtzador, a les trajectòries personals d'aprenentatge, articulant temps, espais i agents socials, educatius i comunitaris. Per fer-ho, l'escola necessita la complicitat i la corresponsabilitat de l'entorn, considerat un ecosistema educatiu ampli i diversificat, que necessita per tant connectar-se i actuar sota projectes educatius compartits i creats conjuntament amb la participació de diferents comunitats socials, culturals i educatives del municipi.

Les trajectòries personals d'aprenentatge, en el marc d'ecosistemes socials, comunitaris i educatius interconnectats, es postulen com un repte i un propòsit fonamental per als sistemes educatius del segle XXI

En definitiva, les trajectòries personals d'aprenentatge, en el marc d'ecosistemes socials, comunitaris i educatius interconnectats, es postulen com un repte i un propòsit fonamental per als sistemes educatius del segle XXI. Apareixen com una unitat d'anàlisi que permet materialitzar consensos vigents com la pròpia noció d'aprenentatge al llarg de tota la vida, així com la consideració i el reconeixement dels diferents temps, espais i agents socials i educatius en la conformació d'oportunitats i experiències d'aprenentatge. Identificar-ne els factors facilitadors, també obstaculitzadors, en clau d'equitat, inclusió, cohesió i justícia social, apareix com una exigència i una responsabilitat tant de la recerca com de la pràctica educativa. •

Referències bibliogràfiques

- COLL, C.; ESTEBAN-GUITART, M.; IGLESIAS, E. (2020): *Aprenentatge amb sentit i valor personal: Estratègies, recursos i experiències de personalització educativa*. Barcelona. Graó.
- ENGEL, A.; MEMBRIVE, A. (2018): «Contextos de actividad, experiencias de aprendizaje y trayectorias personales: La articulación de los aprendizajes escolares y no escolares». *Dossier Graó*, núm. 3, p. 19-22.
- ESTEBAN-GUITART, M. (2021): «L'articulació d'espais i temps educatius: Les trajectòries personals d'aprenentatge com a focus de l'acció educativa», a COLL, C.; ALBAIGÉS, B. (dirs.): *L'estat de l'educació a Catalunya*. Anuari 2020. Barcelona. Fundació Bofill, p. 485-483.

Hem parlat de:

- Personalització dels aprenentatges.
- Aprenentatge significatiu / significativitat.

Autor

Moisés Esteban-Guitart
Universitat de Girona
moises.esteban@udg.edu

Aquest article fou sol·licitat per GUIX. ELEMENTS D'ACCIÓ EDUCATIVA el mes d'abril de 2021 i acceptat el mes de juliol de 2021 per ser-hi publicat.

Aprenentatge amb sentit i valor personal

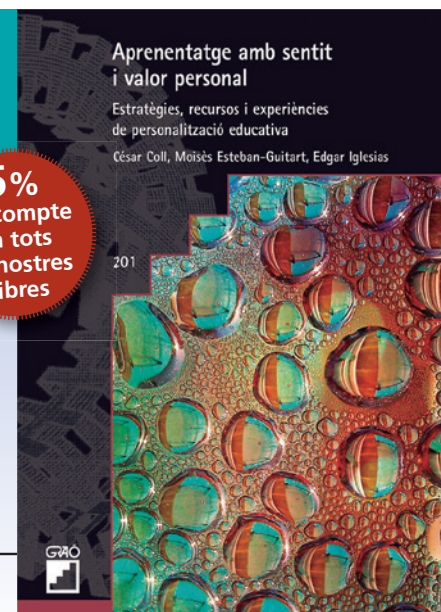
Estratègies, recursos i experiències de personalització educativa

César Coll, Moisés Esteban-Guitart, Edgar Iglesias

DESPESES D'ENVIAMENT GRATIS
Península (mínim 10€)

5%
descompte
en tots
els nostres
llibres

La personalització de l'acció educativa, entesa com un conjunt d'actuacions i estratègies dirigides a afrontar i revertir el fenomen de la pèrdua de sentit de l'aprenentatge, forma part del nucli dels esforços esmerçats a revisar en profunditat l'educació escolar atenent les característiques i exigències de la nova ecologia de l'aprenentatge.

GRAÓ Hurtado, 29. 08022 Barcelona

info@irif.eu

www.grao.com

934 080 464